

בס"ד

רגע של הלכה

שמות | תשע"ח
שנה ד | גליון ב (קכד)

נמסרו ע"י הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א
מרא-דאתרא וחבר הבד"צ דשכונת קראון הייטס

לזכות הילד הרך הנימול שניאור זלמן שיחי'
והוריו מנחם מענדל וזוגתו לאה שיחיו פרידמן
שיזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ומתוך הרחבה

לזכות שלום מנחם מענדל בן שמחה שי'
לרגל יום הולדתו ט"ו טבת לשנת הצלחה

לזכות התינוקת מאריאשא מלכה תחי' סטאליק
נולדה שבת קודש י"ב טבת תשע"ח
ולזכות הורי' הרה"ת מנחם מענדל וזוגתו צביה ומשפחתם שיחיו סטאליק
שיזכו לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים ומתוך הרחבה

ניתן לראות ולשמוע את ההלכה היומית בלה"ק

טלפון: 347.696.7802 (ארכיון #3) בא"י: 972.3.97.86.898

אימיל: halacha2go@gmail.com

אתר: www.halacha2go.com

GET THE 'ONE MINUTE HALACHA' DAILY

CALL (347) 696-7802 (Access archives by pressing 3)

EMAIL "subscribe" at halacha2go@gmail.com

VISIT www.halacha2go.com

GET THE 'WEEK IN REVIEW' BY MAIL

Call/Text (347) 465-7703 or email halacha2go@gmail.com to arrange.

If you would like to adopt an out-of-town shul for distribution
or for other sponsorship opportunities, please contact us.

Please partner with us in teaching Torah to thousands of Yidden a day.

We can't do it without you!

פרשת שמות

א

משחקי בניה בשבת

האם גדולים רשאים לשחק במשחקי בניה בשבת? • האם קטנים רשאים לשחק במשחקי בניה בשבת? • משחקי הבניה בשבת - אם ישחקו בהם הבן עם הבת

בְּחֹמֶר וּבִלְבָּיִם וּבְכָל עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה [שמות א, יד]

בנין הוא אחד משלושים ותשע אבות מלאכות האסורים בשבת.

בבואנו לדון בדיון משחקי בניה שונים בשבת [דוגמת אבני לגו, אבני בנין, אריחי מגנט וכיוצא באלו]:

עבור גדולים - דרך כלל לא ראוי להם לשחק במשחקים הללו, בכל כליהם לכול עבודתם, שכן יום השבת קודש לה', ואצל אנשים בפרט - עליהם להקדישו ללימוד התורה ולדעת את ה' בלבד.

עבור קטנים שלא הגיעו לחינוך - מותרים כל משחקי הבניה כולם.

עבור קטנים שהגיעו לחינוך - נחלקו הפוסקים בדיניהם, אולם ההלכה שהסכימו עליה כולם היא, כי משחקי בניה המורכבים מחלקים שקשה להרכיבם יחד ודרוש מעט כח לחברם, או משחקי בניה המורכבים מחלקים קטנים, או משחקי בניה העומדים להתקיים זמן מה ונבנים למען יעמדו ימים בטרם סתירתם - אסורים. אך משחקי בניה המורכבים מחלקים גדולים שלא קשה להרכיבם ואינם עומדים להתקיים [דוגמת אבני לגו גדולים, אבני בנין, אריחי מגנט וכיוצא באלו] - מותרים.

עיונים

משחקים בשבת

א. כבר כתבו הפוסקים בחריפות בנוגע למשחק הכדור לגדולים¹ בשבת על יסוד דברי המדרש בזה. וראה קצות השולחן (סק"י בבדה"ש סקט"ז). ועייג"כ במור וקציעה (סש"ח) בנוגע לכל סוגי השחוק. ובכ"מ. ומ"מ קצת נפק"מ לנשים (ראה מו"ק שם. ולהעיר משו"ע אדה"ז סש"ח ס"ו), ומה גם בקטן הצריך לאמו, שתעזור לו, אף שודאי לא רצוי כלל.

דיו המשחק
בשבת
לאנשים
ולנשים

[ולהעיר שאדה"ז בשו"ע (סש"ח ספ"ג) שינה קצת מל' הרמ"א (שם סמ"ה) וכו': ונהגו מקדם להקל ולא מיחו בידם². וגם בל' הרמ"א, "ונהגו להקל" – להעיר מהידוע³ של' זה מורה שהוא רק ממנהגא ולא מדינא].

משחקי הרכבה בשבת משום מלאכת בונה

ב. והנה האריכו בספרי הפוסקים דדרא בתראה בענין משחקי הרכבה לקטנים. ולא עת האסף פה כל הפרטים. ועיקר ההיתר מיוסד עמש"כ אדה"ז בשו"ע (סשי"ג סי"כ) שבכלי של פרקים שאינו עשוי לקיום כלל מותר. ובפרטיות יותר להלן שם (סכ"א), שבעשויין לפותחן ולסוגרן תדיר גם בשבת עצמה מותר, ולא אסרו בנין עראי וסתירתו אלא כשאינו עשוי ע"מ לסתורו בשבת עצמה. ועד"ז לעיל (סרני"ט סי"ו) לענין סתירת דף התנור. ועיקרי הדברים מבואר כבר בשו"ת תרומת הדשן (פסי"ה), בהיתר סתירת דף התנור כיון שאינו עשוי לקיום בשבת עצמה⁴.

אין בנין
וסתירה
בכלי שאינו
עשוי לקיום
כלל

¹ ובנוגע לקטנים - להעיר משינוי הגי' בט"ז (או"ח סתקי"ח סק"ב). ועיי"ש בבאה"ט. וכבר העירו במהדו"ח בשינויים בין באה"ט הראשון להשני בד"ז. ודא"ג: יש להעיר שבשו"ע אדה"ז שם השיטת כל הענין.

² וכן להעיר שדעת המחבר הביא בסתמא. ודעת הרמ"א בשם "יש מתירים" (וככל' הרמ"א עצמו).

³ ראה פמ"ג (מ"ז סרני"ט סק"ג). דעת תורה למהרש"ם (או"ח סרנ"ג ס"א). ארחות חיים ספינקא שם. ועוד. ולהעיר משו"ת הרמ"א (סל"ה), הובא במג"א (סת"צ סק"ט). אבל ראה שדי חמד (מערכת חו"כ סכ"א). וראה מה שכתבנו בהלכה יומית (אות שצ). אמנם בנדו"ד, י"ל שכ"ה לכו"ע.

⁴ ואי"ז שייך להשקו"ט בשי' הבבלי אם בנין המשכן הוא בגדר בנין לשעה או כמאן דקביע דמי (ע"פ שבת לא, ב. שם עד, ב. ירחיב נה, ב), ובהתאם לזה שקו"ט בענין בנין לשעה (ראה שו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת ס"ל). חתם סופר (או"ח סע"ב). משכנת יעקב (או"ח סי' קו). אבני נזר (סרי"א סק"ג). אור שמח (שבת פ"ו). ישועות יעקב (טשי"ג סק"ג). תהלה לדוד

ומש"כ אדה"ז בדף התנור שהותר רק משום שסותר פתחו ולא גוף הבנין -
ראה קצות השולחן (סק"ט בבדה"ש סק"א) דהתם שאני לפי שמחובר לקרקע.
וראה גם שו"ת ציץ אליעזר דלקמן.

ובר מן דין^ה, הנה בגדר בנין גרוע שאין בנין וסתירה בכלים מובא בשו"ע
אדה"ז (שם ס"ט) "שאינה תקועה שם בחווק ויכול ליטלה ממנה בקל".
ולהיפך, כש"הדקם בחווק בענין שצריך לזה גבורה ואומנות ה"ו בנין גמור
וחייב משום בונה" (שם ס"כ). ופשוט שבכמה ממשחקי הרכבה ל"ש לומר
שצריך לזה גבורה ואומנות, ואדרבה - נער קטן נוהג בהם ויכול ליטלה ממנה
בקל! אלא שמ"מ אפי' מהדקו מעט בענין שהוא רפוי ואינו רפוי אסור גזירה
שמה יתקע. (ופי' רפוי לגמרי שיותר - היינו שמתנענע בתוך החור. ול"ש
לנדוד). אמנם, בנדוד לא גרע מכוס של פרקים שאין חוששים שיתקע
בחווק כיון שאין דרך הכוס להדקו כ"כ בחווק! וכתב אדה"ז (סכ"א) שיש
לסמוך להקל כן במקום צורך גדול. ופשוט שבקטנים א"צ להחמיר. וכש"כ
בנדוננו בסוג כזה שאא"פ כלל לבוא לידי תקיעה בחווק.

אין בנין
וסתירה
בבנין שאין
דרך להדקו
בחוק
במקום
צורך גדול
או בקטנים

[ואף גם לפמש"כ אדה"ז (סשי"ד ס"י) להחמיר שי"ב משום מכה בפטיש,
ומדויק לשונו נראה שמשום מכה בפטיש מתחייב בתוקע בחווק אף כשאי"ב

אין מכה
בפטיש בבנין
שאינו בחוק
ובגבורה
או העשירי
לפתוח
ולסגור

(שט"ו סק"ז). דעת תורה למהרש"ם (שט"ו). ועוד) - ובתרת: דהכא שאני שעומד מצ"ע לסותרו ולא רק שנבנה
בכוונה לפי שעה. ועוד שעשוי לסתור בשבת עצמה. וראה גם ערוך השולחן (סשי"ד סכ"א).

אמנם, בשו"ת חתם סופר (שם) כ' בהיתר בנין לשעה מה"ט גופא, שעשוי לבנותו ולסותרו כל שעה כמו
שה' במשכן. [ובטעם החיוב במגבן אף שעומד לסתור ביומו - כבר כתבו בכמה אנפי, שא"ז סתירה כ"א
כילוי; דשאי מגבן שבונה יצירה חדשה].

^ה וראה בבנין שבת (כהן) (בונה פ"ה) שהוכיח במישור בדעת אדה"ז, ביסוד היתר דכיסוי הכלים, שרק
בבנין גמור [בגבורה ואומנות, כדלקמן] צריך שיהא עשוי לסותרו ביומו, אבל בדבר המחובר באופן שקל
נוח לפתוח ולסגור מותר אפי' נעשה לזמן מרובה.

¹ וראה גם במג"א (סק"א).

והנה בכ"מ הבינו שבמג"א הביא מחלוקת הראב"ד והסמ"ג בגדר תקיעה אי צ"ל בגבורה ואומנות. אבל
המעיים היטב יראה שאינו, שלדעת הראב"ד באם הוא בדוחק ואינו מתנענע בתוך החור ודאי לא מיקרי
תקיעה, אלא שגזרו בכה"ג שמה יתקע, אבל גם לדבריו אינו חייב רק כשתוקעים בגבורה ואומנות. וכ"כ
להדיא בכלבו. ועייג"כ בזכרון יוסף (סק"ז).

¹ ואף שבל' אדה"ז שם "עד שיתחייב עליו משום בונה", והשמיט גבורה ואומנות, משמע קצת שבכדי
להתחייב משום בונה לא צריך גבורה ואומנות וסגי כשהוא בחווק - יש לבאר דבריו, שכוונתו "עד שיתחייב"
היינו כמש"כ לעיל.

גבורה ואומנות" – ג"ז ל"ש כאן כיון שא"צ לזה שום "חוזק וגבורה" (כל' אדה"ז (סתקייט ס"ה)). ובלא"ה ל"ש מכה בפטיש בדבר העשוי לפותחו ולסוגרו תמיד, וככיווי הכלים].

ג. והנה, יש שכתבו להתיר מטעם אחר, דל"ש בזה גדר בונה, כיון שחיבור הכלי מבטלו משימוש, שהרי שימוש דוקא לפרקו ולהרכיבו תדיר, ושאיני מכלי של פרקים שאופן שימוש דוקא בחיבור הפרקים.

ולכאול"כ ב"טז (סק"ג) בכיווי הכלים: שעיקר תשמישו ע"י פירוק. ואף שאדה"ז כתב טעם אחר, שעשוי ע"מ לסותרו בשבת, אי"ז סותר לסכרא זו. וראה גם בפמ"ג (א"א סק"יב): שעשוי לפתוח תמיד ולא לקיום. ושם (מ"ז סק"ז): שא"א להשתמש כ"א ע"י פירוק והידוק וכו' דעשוי מתחלה לכך.

אין בנין
וסתירה
בכלי
שתשמישו
בפירוק

ועוד כתבו כמה להתיר מדין מוסתקי וחותרות של תמרים וכיו"ב, כיון שהבנין רעוע מצ"ע, ואם יעלה שועל ופרץ אבניהם, ועדיפא מדף התנור שעשוי להתקיים מצ"ע אלא שבדעתו לסותרו ביומו^ט. ואכ"מ כעת בזה.

אין בנין
וסתירה
בבנין רעוע

משחקי הרכבה בשבת משום מלאכת אוהל

ד. ומה שיל"ע בזה הוא מדין אוהל, כשגובהו טפח ויש בגגו טפח. ויתכן שחלק מסברות הנזכרות לגבי בונה שייכים גם לדין אוהל. וצ"ע.

והנה, בשו"ע אדה"ז (סשט"ו ס"ט) כתב שבג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אוהל שיהיה על מה שתחתיו, אם מעמיד גם מחיצות עראי ה"ז דומה לאהל. ומותר לעשותו רק בשינוי – הגג ואחר כך המחיצות. ולפ"ז, ה"ה הכא.

היתר בשינוי
באהל עראי
שאין מתכוין
לשם אוהל

^ה וכמ"ש באליה רבה כאן (סק"ח). ועייש"ה, שזהו החילוק ביסודו בין ד' הראב"ד להסמ"ג. וכ"כ לבאר בדעת אדה"ז בבנין שלום (שבת ח"ה בקונטרס מתורתן של בניס בסוה"ס ע' ח).

^ט ראה שביתת השבת (קול מעשה חושב - ח, ב). שו"ת הר צבי (או"ח קול"ט מלאכות מלאכת בונה).

^י וראה בכל זה בשמירת שבת כהלכתה מהדו"ח (ובמהדו"ק - באו"א קצת) (פט"ז ס"ט) ובהערות שם. שולחן שלמה (סש"ד בתחילתו). שו"ת ציץ אליעזר (ח"ג ס"ל ולא). יחזה דעת (ח"ב ס"ה). באר משה (ח"ו ס"ה). מחזה אליהו (סס"ט). וראה בקובץ הערות וביאורים כולל צ"צ (ח"ה ע' קיט ואילך) שקו"ט במכתב הגרשז"א.

ולכאור' יש מקום לומר בזה צד היתר, ובהקדם מש"כ בחידושי הר"מ קויס שבת (קלה, א - ד"ה כתב הר"ן) שמה"ת לא חשיב אהל אלא כשעושה להגן תחתיו אבל מה שמשמש תחתיו ל"ח אהל רק מדרבנן. וכש"כ באהל עראי שבלאו הכי הוא רק מדרבנן, ואף גם זאת שעשוי לסותרו ביומו (אף שבאהל גם באינו עשוי לקיום כלל ה"ז אסור מד"ס כשאר אהל עראי - ראה שו"ע אדה"ז (סוסט"ו))⁸⁰.

אוהל שאינו עשוי להגן תחתיו ועשוי לסותרו ביומו

והנה בשו"ת חת"ס (אוי"ח סע"ב) בנוגע להיתר כילת חתנים המתקנת לכך כשאין בגנה טפח [ראה שו"ע אדה"ז (שם סי"ח)] משמע שכל שאיסורו רק מדרבנן מהני מה שעשוי ומתוקן מעיקרא לכך. ולפ"ז ה"נ שהוא רק מדרבנן כיון שאינו להגן אלא להשתמש מועילה סברא זו. אלא שד"ז נסתר מחמתו מגוף דין הנ"ל שאין להעמיד גג ומחיצות עראי של מטה בשבת שדומה לאהל. ובדוחק י"ל דמיירי התם כשאינו מתוקן מעיקרא לכך -

אם יש אוהל באוהל המתוקן לכך

האומנם, כיון שעיקר האיסור משום דומה לאהל, מקום לומר שבמשחק שאינו נראה כלל כאהל, לא גורו רבנן. אבל צ"ע, שהרי גם שאר דברים שהובאו בפוסקים לא מיחזי כאהל, ומאן מפ"ס. וקשה לדמות למגופה המתוקנת לכך, כיון שמעמיד גם המחיצות בשבת.

מקום היתר במשחק שאינו נראה כלל כאוהל

ועוד יש להעיר בזה ממש"כ אדה"ז (סתק"ב סי"ו) שמותר לסדר דף השולחן ע"ג רגליו אפי' יש לו ד' מחיצות כיון שא"צ לאויר שביניהם. וכבר העיר בזה המשנ"ב (שעה"צ סק"ל). ועפ"ז צ"ל שמש"כ אדה"ז כאן (סוס"ב) להחמיר בד' מחיצות הוא רק בעומד להשתמש תחתיו⁸¹. ולפ"ז בנדו"ד באם אין המשחק מיועד להשתמש תחתיו מקום להקל.

במשחק שאינו עשוי להשתמש תחתיו

ולהעיר גם ממש"כ כבן איש חי (ש"ב פי' שמות סי"ו) בהחילוק בין שולחן למטה, שבשולחן אין לחוש בכה"ג, דאין דרכם של בנ"א להשתמש באויר שתחת השולחן כלל⁸². ואע"ג דאם יש מסיבה גדולה מניחים באויר שתחת השולחן לפעמים כלים מלאים או ריקנים לפי שעה - כיון דאין עושין כן אלא רק במסיבה גדולה, וגם במסיבה גדולה לאו כולהו אינשי רגילי בכך, אין לחוש.

⁸⁰ ויל"ע קצת, מדין אהל ע"י סידור ספרים (שהובא בשו"ע אדה"ז (סי"ב)), שלולא הטעם שהובא שם היה אסור, אף שבד"כ עשוי לסותר ביומו והוא עראי.

⁸¹ וראה עוד בדעת אדה"ז בס' אהל עראי (סי"ט סק"ז).

⁸² וראה במאמר מרדכי (סק"ו).

ואולי יצא מזה נפקותא לדינא למצוא פתח היתר במשחקים הנ"ל.

אבל, להעיר שבכמה מהם ה"ז מיועד להשתמש תחתיו גם כן. ומכיון שכן נדרשת זהירות יתירה לעשות בשינוי⁷.

ה. והנה יש שחששו משום כותב ורושם רשמים. אבל נדחו דבריהם מכמה טעמי. ועוד להעיר שלדעת אדה"ז (ס"ש"ב ס"ה) ה"ז מכה בפטיש בצר בכלי (ואכ"מ בזה). וכבר נתבאר שבכה"ג שעומד לפתוח ולסגור ל"ש מכה בפטיש.

י. ועוד יש בזה מקום עיון מצד דיני מוקצה, וע"ד השקו"ט בנוגע לכדור ולמשחקים בכלל⁸. אלא שכבר ארכו הדברים יתר על המדה. והאריך בזה טובא בסי' ללקוט שושנים (בחבוט) (ח"ג). ופה אשים קנצי למלין.

זהירות
במשחק
העשוי
להשתמש
תחתיו

אין כותב
ומכה בפטיש
במשחקי
בניה

אם יש
מוקצה
במשחקי
בניה

⁷ ועדיין אנו צריכים למודעי בכ"ז, מהסיפור לביל א' דר"ה תשי"ז (או תשח"י - הובא בהתקשרות (גל' תיב. גל' תיח)) ובמה שנאמר לאחמ"כ להר"א ע"ה חיטריק ביחידות בשלילת הפיכת ארגז משום אהל, אף שאינו מתכוון להאהיל תחתיו וגם עשוי מכבר. ובקובץ הערות וביאורים (ש"פ קרח תשע"ב) טרח ידידנו הרה"ח רלוי"צ שי' ראסקין בבי' הדברים, והעלה חרס בידו.

⁸ וראה שו"ת שבט הלוי (ח"ט סע"ח).

ב

אשה המיניקת בהלכה

האם מותר לאשה לומר דברים שבקדושה בשעת ההנקה? • באלו מקומות מותרת ההנקה? • כמה הלכות הנקה - בחול ובשבת כחוקה

ותקח האשה הילד ותניקהו [שמות ב,ט]

אשה מיניקת החפצה לעסוק בברכה, בתפילה, באמירת תהילים או בתלמוד תורה בשעת ההנקה -

ברכה [מלבד ברכת המזון], תפילה [מלבד תפילת שמונה עשרה], אמירת תהילים, או לימוד תורה - מותרים. תפילת שמונה עשרה וברכת המזון - אסורים. בדיעבד, אם התפללה שמונה עשרה או בירכה ברכת המזון בשעת ההנקה, יצאה ידי חובתה.

תינוק היונק שהגיע לגיל חינוך לברכות, מחויב לברך ברכת הנהנין קודם יניקת חלב האם. וכן ברכה אחרונה, באופן ששותה כשיעור. ומותר לו לברך אף בעת שרואה את האם כשלבנה מגולה ואינה צנועה.

בהעדר מקום אחר, מותר לאשה להניק בחדר האמבטי ואף כשקבוע בו בית הכסא [ובפרט אם הדבר נעשה מחמת צניעות].

כמו כן, בהעדר מקום אחר, מותר לאשה להניק בעזרת נשים שבבית הכנסת, אף בשעת התפילה, ובלבד שתהא מכוסה כראוי.

בשבת - מותר לאשה להניק, ואין בכך כל חשש איסור. ולא זו בלבד, אלא אף מותר לה ללחוץ בידה על מנת לקלח מעט חלב לתוך פה התינוק, באם התינוק אינו חפץ לינוק והדבר יסייע בהנקה.

הוצאת חלב שלא לתוך פה התינוק, במקום שהחלב נשמר - אסורה מדאורייתא, ובמקום שהחלב הולך לאיבוד - אסורה מדרבנן.

לפיכך, מכיון שהוצאת החלב במקום שהולך לאיבוד אינה אסורה אלא מדרבנן, במקום צער האשה מחמת עודף החלב, התירו חכמים את איסורם, ומותר לה להוציא את החלב בדרך שייילך לאיבוד - לתוך כוור, או לתוך כלי שיש בו משהו שיוציא את החלב מכלל ראוי לאכילה [כגון: מלח או סבון כלים וכיוצא בזה].

אמנם, מכיון שהוצאת החלב במקום שנשמר אסורה מדאורייתא, לכן אינה מותרת אף במקום צער. ומכל מקום, במקום חשש סכנה, כשיש צורך להוציא את החלב לתוך

כלי בכדי להאכיל את התינוק לאחר זמן [כגון: תינוק שאינו אוכל תחליפי חלב אחרים ואינו ניזון אלא מחלב האם, ואין התינוק יכול לינוק מהאם בעצמה], הדבר מותר בדרכים מסוימות מאד [על מנת לשבר את האוזן: יש להעדיף שאיבה במשאבה אלקטרית (המכוונת לשעון שבת, כך שהשאיבה מתקיימת בזמן קצוב, ולהצמיד את המשאבה לפני הפעלתה האוטומטית) על פני שאיבה ביד, ועוד]. ויש לעשות שאלת רב.

חלב שיצא בשבת, בכל דרך שהיא, הוא מוקצה, ובמקום שיש צורך להעבירו ממקום למקום, יש לטלטלו בשינוי.

עיונים

ברכה ותפילה בשעת ההנקה

א. לברך ולהתפלל בשעת ההנקה - אין מקום לאיסור, כיון שהוא תשמיש קל^ט ורגילה לעשות כן ללא תשומת לב מיוחדת. ובמכל שכן ממה שהתירו כמה אחרונים ניגוב ידים בברכת אשר יצר (אמנם, יש חולקים)^ט. ויש להוסיף שבנדון זה יש בכך גם משום גדר צורך מצוה קצת להאכיל לתינוק^ט.

ובאמת יש לומר שאין זה בגדר מלאכה כלל, כיון שאינה עושה כלום, ואדרבה - התינוק עושה.

מה שאין כן בברכת המזון ותפלת העמידה שצ"ל כעבדא קמי' מארי' ואסור אפילו לרמוז ולילך וכו'. וראה שו"ע אדה"ו (סקצ"ג ס"ד). ואכן בלשון אדה"ו שם נראה שמחלק שבשאר ברכות אסור רק בדבר שצריך לשום לבו אליו. ועפ"ז א"ש מה שהקשה בפמ"ג (סקצ"א במ"ו) שם^ט.

היתר ברכה ותפילה בשעה הנקה

איסור ברהמ"ז ותפילת שמו"ע בשעת הנקה

^ט ואף שבמג"א (סי' קצא סק"ב) שאף תשמיש קל אסור - מקום מסבירא לחלק בזה גופא. ועכ"פ, לדעת אדה"ז דלקמן בפנים, א"ש.

^ט ולכאוף, תלוי בטעם האיסור, משום שמונעו מלכוון, או משום גנאי לברכה, שלטעם הב' מקום לומר דהכא חמיר טפי מניגוב ידים בברכת אשר יצר, לסוברים דבעי ניגוב.

^ט ואף שבשו"ע אדה"ז (דלקמן בפנים) כ' שגם במקום מצוה כעסק התורה אסור - ה"ט שצ' לשום לבו אליו ומונעו מלכוון, עיי"ש.

^ט ועיי"ע במשנ"ב (סס"ג סק"ט). וראה תהלה לדוד (סקצ"א) שם.

ברכת התינוק על היניקה

ג. ברכת התינוק על חלב ההנקה – ד"ו פשוט כביעתא בכותחא, וא"צ לפנים. ולא נו' בפוסקים לרוב פשיטותו, וגם משום שאינו שכיח כ"כ.

חיוב התינוק
על בברכה
על היניקה

ובאשר שמעתי דבת רבים מסביב, ושיחו יושבי שער, יושבי קרנות וכמה בטלני דאיכא בשוקא, בשוק התחתון של צפורי, אשר תואנה הם מבקשים, והרבו להקשות ע"ז, וברעש גדול, בחצוצרות וקול תרועה, היתכן וכו' וכו', ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו, בדבר שלא הי' ולא יהי' במציאות, ולשחוק אמרו מהולל, וכנהנה וכנהנה בפטפוטי הבל אשר הזמן יכלה והם לא יכלו, וברוב דברים לא יחדל וגו' – הנה, לכל לראש, סתם מקשן ע"ה [ובנדו"ז – הי' הן במציאות והן בהלכה].

והנה באמת לאמיתו, הרי אף אם לא הי' ולא יהי' הדבר הזה לעולם, הרי כשאדם יודע ומשיג פסק זה בשכלו כהלכה הי' משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה (תניא פ"ה). וכמבואר בפרטיות בתניא (קו"א ד"ה ולהבין) בנוגע לפרטי ההלכות דלא שכיחי כלל, והובאה שם דוגמא מפרטי האבעיות דרי' ירמ"י. ובכ"מ בשיחות קודש נתי' בגודל מעלת לימוד זה דוקא, באופן של דרוש וקבל שכר (ראה גם שיחת י"ט תשכ"ה). ואדרבה, מבואר במק"א שעיקר רוב הלימוד צ"ל דוקא בכי"ב, ולא בהלכה למעשה בפועל ממש (ראה ח"י חת"ס נדרים פא, א. לקו"ש ח"י ע' 351)³⁵.

לימוד הלכה
שאינה
למעשה

אבל קושטא קאי, אשר פיהם דיבר שוא, שהרי הו"ע הנוגע למעשה בפועל, כידוע ליודעים [ובפרט בזמנינו שדעת הרופאים להחזיר עטרה ליושנה להעדיף חלב אם], וביודעיי ומכיריי קאמינא, וכו"כ שאלוני עדי"ו בתור שאלה הנוגעת למעשה [ולאחרונה ממש – גם בנוגע לברכת בורא נפשות רבות, וכדלקמן]. וכאשר שמענו באווננו כן ראינו מובא בכ"מ ע"ד כו"כ גדולי הדורות מלפנים. ומהם: הר"ז מוואלאזשין, היהודי הקדוש מפשיסחא, בעל חידושי הרי"ם, בעל אבני נזר. **ועוד** (ראה כהנלקט בסי' תולדות בישראל (אשכנזי) ע' 304 ואילך). וכך מצינו מובא גם בהנוגע להרה"צ והרה"ג וכו' הר"ר צדוק הכהן מלובלין (ראה תולדות הכהן ע' 14 בשוה"ג)³⁶. ומצינו שהיו שנקבו בשם לברכה זו: ברכת שדים.

ברכת
התינוק
על היניקה
היא הלכה
למעשה

³ וראה גם שער הגלגולים (הקדמה ל).

³⁵ יודוע השקו"ט שבכ"מ מצינו דאזלי בתר איפכא שיש ללמוד דבר הנוגע תדיר. ויש לחלק. ואכ"מ.

³⁶ וכך מצאנו גם בספרי קורות דברי הימים אצל כו"כ. וראה גם פרקים בתולדות יהדות בבל (ע' 62 בשוה"ג).

ומוכרח הוא גם **במציאות**, שהרי בכ"מ מצינו שראוי לחנך בברכת הנהגין תיכף משיתחיל לדבר²⁵. והנה, נוסף להנז' שכ"ה במציאות בכ"כ – מקורו טהור בהמסופר באיכה רבה (פ"א, ג) בתינוק יונק משדי אמו בן שתי שנים ומחצה שדיבר באריכות עם הקיסר. ומקרא מלא הוא (תהילים ה, ג): מפי עוללים ויונקים, באם נפרש "מפיי כפשוטו"²⁶. וראה פיי האבי"ע שם: והנכון בעיני. וראה גם במגורת המאור אלנאקווה – בר"ח (ר"פ גידול הבנים). ולהעיר מסי השם לבעל הרוקח (מח, סע"ב): ילד יונק ויודע קצת לדבר. וראה עוד מזה לקמן.

ועוד, דקיי"לן (ש"ע י"ד ספ"א ס"ו ובש"ך שם סק"כ) שתינוק יונק עד סוף ארבע שנים לבריא וחמש לכחוש. והרי ידוע במציאות שמתחיל לדבר קודם ג' שנים²⁷.

לשלושה באלול (ח"ב פ"סקא א). תפארת רפאל (ע' תמה).

²⁵ ראה מעשה נסים (ערך ברכת תינוק). נוהג כצאן יוסף (ע' ג) – לענין אחר. יסוד ושרש העבודה (ש"ז פ"ז). ח"י אדם (כלל סו ס"א) – לענין ברכה מ"ד. וראה שו"ת שלמת חיים (סקל"ד). הליכות שלמה (פ"ב ס"ב). וזאת הברכה (פ"ב ס"ג). ומהם – שמשמע מדבריהם שהוא מדינא, שבידוע לדבר כהוגן ה"ה בגדר הגיע לחינוך לברכות. ובכל אופן, לכו"ע ראוי ונכון להעשות כן בפועל ממש, וכ"ה המנהג בפועל.

וכידוע השקו"ט בנוגע לעניית אמן אחר ברכותיהם כשלא הגיעו לחינוך וגופם מטופח וכו'. וראה גם ספר השיחות (תנש"א ח"א ע' 134). שיחת אור לחגה"ש תש"מ. שיחת כ"ז אלול תשמ"ט (ועד"ז בכ"מ – לענין ברכה על הדלקת נש"ק).

ואולם, בהיום יום (ד' אייר): מיום הגזירה והנחת פאות הראש נהגו להדר להרגיל וכו'. ולהעיר בדא"פ מכעי"ז בפי' ופסקים לר"א הצרפתי (בלק כג, י). וגם בזה – מצינו שאין ההדגשה שלא לעשות כן לפני"ז. ובמק"א (התועודות תשמ"ב ח"ב ע' 708) שמגיל ג"ש הוא דבר המוכרח. ואכ"מ. וראיתי למי שכתב (קובץ הערות הת' וא"ש אשטן פארוקווי ט"ו סיון תש"ג. מאריסטאון ויקרא תנש"א. וראה גם קובץ יגדי"ת ירות"ו ג"ל כד) לחלק, על יסוד משנ"ת בלקוטי שיחות (ח"ט ע' 81) בדיוק ל' פירש"י פרשת עקב (יא, יט), שג' שלבים ואופנים בדבר: משיתחיל לדבר, משיועד לדבר, מיום הגזירה וכו'.

²⁶ וכרדז"ל עד"ז – סוטה (ב, ב). וראה בלקו"ש (חכ"א) דלקמן. אבל ראה תדבאר"ר (פ"כ). אגדת אסתר בובר (ספ"ד). ולפ"ז "ויונקים" אינו כפשוטו. וראה בהנסמן בערות וציונים להלכות ת"ת לאדה"ז (אשכנזי) (פ"א ס"ג הע' 24/א).

²⁷ ראה לקוטי שיחות (חכ"א ע' 343 הע' 40). וש"נ. (ולהעיר גם מר"ד אור לכ"ז אד"ש תשמ"ו (התועודות שם ח"ב ע' 85)). וכן מוכרח בלקוטי שיחות (ח"ד ע' 350) בדעת אדה"ז. וראה גם מכתב ר"ח מני"א תשל"ג. לקוטי שיחות (ח"ד ע' 306). שיחת ש"פ בראשית (ב) תשמ"ח.

וכן יש להוכיח ממש"כ הפוסקים (אליה רבה (סוסי' יז) בשם ספרי יראה. והוא בקיצור שלי"ה עניני ציצית) להלביש ט"ק משיועד לדבר, ועכ"פ מבן ג"ש.

וצע"ק במ"מ (אישות פכ"א ה"ז) בהבנת דברי הראב"ד שם. שו"ר מש"כ בזה בשו"ת אבן ישראל (ח"ד ס"ו). וראה אריכות גדולה בזה בהמובא ומלוקט מכ"מ בסודי חומש ושאר (לתל' ריה"ח) (נספח שבסוה"ס (סטל) פ"ב ופ"ג).

ג. בנוגע לברכה אחרונה שצ"ל אכילה כשיעור דוקא⁶⁵ - להעיר מכריתות (יג, סעי"א). רמב"ם (אבה"ט פ"ח הי"ב). וראה משל"מ (ברכות פ"ג הי"ב). ושקו"ט בזה בעלי תריסין.

אבל בבני חיי (אוי"ח סר"ד בהגב"י ס"א) כ' לפרש דמספקא להו שמא דרך יניקתו בפחות מכדי אכילת פרס. אבל ראה מש"כ ע"ז בוכור לאברהם (אלקלעי) (ח"ג קו"א קיג, ב).

וראה גם מש"כ מד"ע עד"ז במנחת חינוך (מ' שיג). שו"ת תורת חסד (אוי"ח סל"ב). דברי יציב (אוי"ח סרס"א סק"ח). ואכ"מ.

אלא שיש להעיר בזה, שבכ"מ בדא"ח מובא שאין התינוק יכול לדבר בצירופי אותיות עד שיטעום טעם דגן, והוא אחר השלמת ימי היניקה. וכ"ה בהנשמן בלקו"ש (חכ"א שם). וראה גם שיחת פורים קטן תשמ"ו. וראה ד"ה וקבל היהודים תשכ"ז. ולהעיר גם מפי' הר"מ הכהן שבאב"ע שם. ועד"ז בפ"י הר"י מטראני. וכ"ה ברד"ק ישעי' כח, ט.

[משנ"ת בתו"א (תהמה פ, א) שמתחיל לדבר דוקא ע"י היניקה - פשוט שאינו סותר לזה, דשם הכוונה שהיניקה היא ההכנה והכלי לבחי' מוחין שלאחמ"כ [וראה גם בארוכה במאמרי אדמו"ר האמצעי (דחשי חתונה ע' תרפ"א)].

אולם, פשוט שאין הכוונה כפשוטו שאא"פ לקטן לדבר עד גמר ימי היניקה, והוא נגד החוש וכנראה בעליל. והכוונה - שכ"ה ע"ד הרגיל, והתורה על הרוב תדבר. וראה גם במאמרי אדה"ז (תקס"ח ח"ב ע' תרס"א) (ועד"ז בכ"מ): וכנראה בחוש בתינוק קודם שמיגע לבחי' חכמה - כמו קודם שנשלמו ימי היניקה - א"י לצרף צירופי אותיות כלל כדיבור וזהו הרמז **שרמוז רז"ל** אין התינוק יודע וכו'. ועוד זאת, שגם בזה אין הכוונה שצ"ל גמר היניקה **בפועל**, אלא זמן היניקה המוכרת, והוא עד כ"ד חודש, שעד אז כופין אותה להניק - ראה לקו"ש (חכ"א שם). וכ"ה בכמה דרושים: ב' שנים.

¹³ וצלע"ג במש"כ בהמשך הענין בס' השם המיוחס לרוקח (הג"ל בפנים), ומכמה טעמי: חדא שלא מצינו כן בשום מקום (וכבר הובא לעיל מגדולי הדורות שלא נהגו כן). ועוד ועיקר, שהעיקר חסר מן הספר - שלא נתן שום טעם והסברה לדבריו. ועוד בה שלישי, שהביא רא'י לסתור שהרי בפסוק מפורש להדיא מפי יונקים. והדברים נראים מקוטעים ולוקים בחסר. וכמ"פ ראינו כע"ז בכת"י המיוחסים אליו.

ונראה ברור מתו"ד, וגם בהמשך למאי דסליק מיני', שהכוונה להיפך ממש, לשלול הסברא להמתין מלהרגילו לברך עד שיוגמל.

ומדאיתין להכי, תמוה בעיני מש"כ, יתר על כן, בנספח לסודי החומש הג"ל (בהע' 64) לפרש בכוננת ס' השם, שאין מלמדין אותו לדבר כלל וכלל (והביא **מכ"מ** שכתבו הפכו, וכאשר רואים בהנהגה בפועל בכל אתר ואתר) - דמהיכא תיתי לומר כן בדבריו, ואין לזה שום סרך רמז שם.

¹² בכדי שתיית רביעית או בכדי אכילת פרס, למר כדאית לי' ולמר כדאית לי'. ולהעיר שבסדר ברה"נ (פ"ה ה"י) פסק אדה"ז שהעיקר כהדעות ששיעור צירוף לשת' הוא בכדי אכילת פרס.

ד. ומותר לו לברך גם כשאִינה מכוסה – ראה פמ"ג (או"ח סע"ה א"א סק"ז). מצפה איתן (מגילה כד, ב). שו"ת פרי יצחק (ח"א סי"א ד"ה והנה). ולהעיר מברכות (י, א): ינק משדי אמו ונסתכל בדדי ואמר שירה.

אבל ראה טורי אבן (מגילה שם) (בבר הבנה – מדין איסור ספי"). וראה משנ"ב (סע"ה סקכ"ב) (כשהגיע לחינוך משום חינוך).

אבל בענינו, מקום לומר דלכו"ע שרי, שלגבי הקטן עצמו הרגיל בכך, אי"ז בגדר מקומות המכוסים. (ובמכ"ש מדעת הי"א שהביא בן איש חי (שי"א פ' בא ס"י)).

הנקה בבית הכנסת

ה. הנקה בביהכ"נ בעז"נ – פשוט שאי"ב שום סרך איסור כשהוא באופן של צניעות. ובפרט שעז"נ אין קדושתו חמורה כ"כ (ראה שו"ת הצ"צ (או"ח ס"כ סק"ב). ועוד. וראה בהלכה ברורה (יוסף) (סוסי קנא), שאסף כעמיר גורנה להקת אחרונים חבל נביאים שנו"נ בד"ז, ומחתינהו לכולהו בחדא מחתא, אף שאינן מתנבאין בסגנון א'. וגם אישתמיטת' ד' הצ"צ בנדון. וראה הנסמן במשנת יוסף (ליברמן) על הלכות ביהכ"נ (סי"ט)).

[ולהעיר מדעת הסוברים שבשעת הקהל הביאו גם יונקי שדים. ולא מסתבר לומר שיצאו לחוץ כשהוצרכו להניק.

יניקה בשעת
הקהל

ולהעיר, מירושלמי (יבמות פ"א ה"ו), שאמו של ריב"ח הוליכה עריסתו לביהכ"נ, ור' דוסא בן הרכינס קרא עליו את מי יורה דעה וגו', ולכאז' הכוונה שלמד תורה כבר בהיותו "גמולי מחלב עתיקי משדים", כהמשך הפסוק. וראה יפה מראה שם. אמנם, בפ' הרע"ב (אבות פ"ב מ"ט) שמיום שנולד לא הוציאה עריסתו מביהמ"ד. ועייג"כ בפ' הרשב"ץ שם. וצע"ק לפ"ז בפ' הפסוק, כיון שהוא מיום שנולד. וי"ל, שמ"מ עצם היותו בביהכ"נ (וביהמ"ד – לפי הרע"ב) גרם לו להניק פחות מהרגיל, או שנעתק משדים בשעת מעשה בהיותו בביהכ"נ (ולפ"ז, צ"ל שמש"א שמיום שנולד לא הוציאה עריסתו מביהמ"ד – לאו דוקא, והתורה על הרוב תדבר. ואולי נשאר בחדרים הסמוכים (ראה עד"ז בתוד"ה דאכלו – פסחים קא, א). או יאמר, שבכלל נגמל מחלב, וממסמסא ל' בביצים וחלב (ראה יבמות מב, ב) בכדי להיות בביהכ"נ, והרי אפי' ת"ח ותלמידיהם מותרים שם באכו"ש רק מדוחק. ושו"ר שכבר נתעורר בזה ובכיו"ב בס' תורת המינקת (ס"ה בסופו). ואכ"מ].

וגם בשעת התפלה – לא מצינו בשום מקום לאסור בזה. ומ"מ, במקום שנראה להרואים כולוול לתפלת הציבור [אף שאין ציבור לנשים], אולי כדאי להימנע במקום שאפשר בקל"ם. ובלא"ה, אין להביא קטנים כאלו המבלבלים בתפלה לביהכנ"ס בשעת התפלה (ראה מג"א (ואדה"ו) (סצ"ח סק"א (ס"א) וסי' קכד סק"א (ס"א)) בשם השל"ה (עניני תפלה ד"ה אסור לישן). וכדאי לראות בשל"ה בפנים מה שהעתיק מס' דרך חיים (לונזאנו) בזה).

הנקה בבית הכסא

א. ולענין ההנקה בביהכ"ס – הנה בכללות האכילה שם, ראה באה"ט (סי"ג סק"ב) בשם "מצאתי". אבל הוא רק משום דרך ארץ. [ועיין מה שכתבנו בזה בהלכה יומית (אות רכג). וש"נ]. אבל בנדו"ז ל"ש האי טעמא כלל ועיקר. ובפרט, שהמדובר בתינוק ש (לא רק שהוא למטה מגיל חינוך, אלא) אינו אפי' בר הבנה. ומה גם שבמקום הדחק קיימינו. והרי סתם תינוק מסוכן אצל חלב.

היתר הנקה
בביהכ"ס
משום שלי"ש
טעם דרך
ארץ, משום
שאינו בר
הבנה, ומשום
שעת הדחק

ונוסף גם הוא, שהחלב אינו שוהה בגוף ביהכ"ס, ודמיא קצת למאכלים מכוסים (להחוששים בזה משום רוח רעה, ומתירים בכגון דא – ראה בכף החיים (פלאגי) (ס"ח סק"א)). שו"ת יביע אומר (ח"ד ס"ה). ציץ אליעזר (ח"ד ס"ב סק"ג).

היתר הנקה
בביהכ"ס
משום
שהחלב
כמכוסה

ויש לצרף הסברא שביהכ"ס שלנו דינו כביהכ"ס דפרסאי. ועכ"פ לענין זה – שאי"ב לא שרש ולא סרך של איסור – ודאי יש מקום להקל, כיון שבמציאות הוא מקום נקי. ובד"כ, ה"ז נעשה משום צניעות דייקא. וא"כ אדרבה, אין מקום להחמיר עליהן בזה.

היתר הנקה
בביהכ"ס
משום
שביהכ"ס
שלונו נקי

ואף שסכנה להניק מיד לאחרי יציאה מביהכ"ס (ערוך ערך שיבתא – הובא בגהש"ס ומא עז, ב), ולכאוי כש"כ בביהכ"ס גופא (וראה שו"ת בצל החכמה ח"ג ס"א). באר משה ח"ה ס"א) – הנה, בענינים כאלו אא"פ לדמות מילתא למילתא, אף בדומה. והבו דלא לוסף עלה. וכש"כ שי"ל שאי"ז אפי' דומה לדומה, דהרי לא מיירי התם מכניסה גרידא

היתר הנקה
בביהכ"ס
משום
צניעות

^{כ"ב} ובפרט במקום שאוה"ע מקפידים ע"ז בזה בבית התפלה שלהם - ראה **כעני"ז** שו"ת הרשב"ש (סרפ"ה), הובא בברכ"י (ס' קנא סק"ח). יוסף אומץ (סט"ז סק"א). אפרקטא דעניא (ח"ב או"ח ס"ל). מלמד להועיל (או"ח סט"ו). מאורות נתן (לייטער) (סוסי"ט). שדי חמד (מערכת חו"כ ס"א). ולהעיר עד"ז מספר חסידים (ס"ה). ועד"ז שם בהוצאת מקיצי נרדמים (סתתשפ"ט. ועיי"ש סתתכ"ט). וכפס"ד המג"א (ואדה"ו) (סרמ"ד סק"ח (ס"ח)). ועיקרי הדברים נמצא כבר בתשו"ר ר"י איילנבורג בשו"ת הררי קדם (ס"מ). וראה שו"ת חתם סופר (או"ח ס"א. שם ס"ט. לקוטים סמ"ג). ואכ"מ.

לביהכ"ס, כ"א אחר עשיית צרכי [ראה גם שם בהלכה יומית הנ"ל באורך בהסברא שאין רוח רעה בגוף הכניסה].

ועוד זאת, שכתבו בתוס' (ימא שם ד"ה משום) שלא נוהרים ברוח רעה הנ"ל, כיון שאין רוח רעה הנ"ל מצוי בינינו.

ואיך שלא יהי' בפ"י ד' הגמ' שם, עכ"פ לעניננו, הרי ד' הערוך לא הועתקו להלכה בשו"ע ובפוסקים, ולא נו' באחרונים כלל כהוראה למעשה, וכאשר ראינו שאין העולם נוהרים בזה (להמתין אחר יציאה מביהכ"ס). ובפרט ששאר הראשונים פ"י בגמ' באו"א לגמרי.

וי"ל עוד, וכנ"ל, בנוגע לסכנה הנ"ל, שבמקום נקי לגמרי כביהכ"ס שבימינו מלכתחילה ל"ש כל הענין. [ומה"ט פשוט ג"כ שאי"ז שייך לד' הגמ' ברכות (י, א) שלא יינק ממקום הטינופת].

ובכגון דא ודאי י"ל דמאן דלא קפיד לא קפדינן. ובפרט שדשו בו רבים, שהרי כנ"ל לא מצינו שזיהרו שלא להניק אחרי יציאה מביהכ"ס, ושומר פתאים ה'.

אין סכנה בהנקה בביהכ"ס משום שאין ברוח רעה

אין סכנה בהנקה בביהכ"ס משום שלא הזכרה הסכנה בשו"ע

אין סכנה בהנקה בביהכ"ס משום שדשו בו רבים

הנקה בשבת

I. דיני ההנקה בשבת – בשו"ע (אוי"ח שסכ"ח סלי"ג-לה (ודאדה"ז – שם ס"מ-מא)).

וכבר נתקשו רבים בטעם ההיתר בהנקה בכלל, כשאין סכנה, ובפרט בזמנינו שיש תחליפי חלב, ומדוע אין לדקדק להמתין עד מוצ"ש כשאפשר בקל. ועיקר דבריהם בגדר ההיתר לפי שנקי דרך אכילה – ראה שמירת שבת כהלכתה (מהדו"ח פל"ז סי"ק טו). שו"ת מחזה אליהו (ח"א ספ"ז סקמ"ז ואילך). מגדנות אליהו (אוי"ח ח"ג סנ"ג). ועיי"ע קובץ יגדיל תורה (ח"ו נח ע' קעא). וש"נ. וראה בהנסמן בתורת המינקת (הע' סח). שבת כהלכה (ח"ג פ"ט בבי' אות א).

היתר הנקה בשבת משום שהוא דרך אכילה

ולכאוו', בהנקה רגילה (משא"כ בקילוח לתוך פיו) ה"ה רק מסייעת, שההנקה – ומלאכת מפרק – נעשית רק ע"י התינוק. ואף שגם בזה יש להקשות בהיתר איסור דרבנן דמסייע במקום שאין חשש סכנה – פשוט דלא גרע מהא דקיל"ן בשבות ע"י נכרי במקום מקצת חולי, שמה שמסייע אי"ב ממש, ראה שו"ע אדה"ז (סכ"ח ס"כ). וכש"כ בנדו"ד, בצרכי קטן שחשובים כצרכי חולה שאין בו סכנה.

היתר הנקה בשבת משום שאינה אלא מסייעת

II. לקלה לתוך פיו – בפמ"ג (א"א סקמ"א) שההיתר הוא כשמקלח ע"ג קרקע. וכן מוכח בשו"ע אדה"ז שם שפ"י בטעם ההיתר שהקילוח הולך לאיבוד. אבל במשנ"ב

היתר קילוח לתוך פה התינוק

(ס"ק קי"ב ובשעה"צ שם משום חשש סכנה) הוכיח משבלי הלקט (סקכ"ג) שמקלח לפיו של תינוק. וכ"כ בחיי אדם (כלל סט ס"י). וי"ל ששניהם אמת^ט. וראה שמירת שבת כהלכתה (פ"ב ס"ק קנח. פ"ו סקנ"ח). מגדנות אליהו (שם). וע"פ הסברא הנ"ל בכללות ההיתר שהוא מדין דרך אכילה.

איסור
הוצאת חלב
לצורך
בדיקתו

ושקו"ט בכמה פוסקים באם מותרת להוציא חלב לבדוק מצב החלב. והעלו לאיסורא.

והנה, דנו הפוסקים בכו"כ פרטים בדינים הללו, הן כשהחלב הולך לאיבוד שלא גורו משום צערא, היאך ובאיזה אופן לעשות, והן – ובעיקר – במה שהותר איסור מפרק של תורה לצורך תינוק, לפי שסתם תינוק מסוכן אצל חלב, בימינו שמצויים תחליפי חלב לרוב. ועל כגון דא אמרו שלא כל האישים והמצבים שוים, והכל לפי מה שהוא אדם, ותלוי בגיל וכו'. ורבו כמו רבו הדיונים בזה. ולא עת מצוא להאריך בכאן בכ"ז, רק זאת שצריך לשקול הדברים היטב במאזני השכל והצדק, זה לעומת זה, חומר הענין דחילול שבת במלאכה דאורייתא מחד גיסא, ולאידך – שמירת בריאות התינוק שלא להביאו לידי סכנה ח"ו לאידך גיסא. ובכגון דא – דרושה התייעצות עם רב מורה הוראה, ככפנים. והלב יודע אם לעקל או לעקלקלות. ולעת כזאת, דיינו בהערה זו.

בכל מקום
יש לשקול
במאזני
השכל והצדק

■ ובכהנ"ל וביתר הפרטים – ראה בארוכה בהנסמן בס' תורת המינקת הנ"ל, שהקיף הענין מכל צד ופינה, וכמעט לא הניח מקום להתגדר בו. וראה גם בשבת כהלכה (שם).

^ט אבל ראה קצוה"ש (סקל"ח בבדה"ש סק"ל).

ג

אימוץ ילדים

על מה יש לתת את הדעת באימוץ ילד נכרי? • על מה יש לתת את הדעת באימוץ ילד יהודי? • אימוץ לאור ההלכה - מראש מקדם נסוכה

וַיִּגְדַּל הַיָּלֵד וַתְּבֹאֶהוּ לְבַת-פְּרָעָה וַיְהִי-לָהּ לְבָן [שמות ב,י]

בבוא משפחה לאמץ ילד או ילדה, עליה להיזהר במאד מאד להימלך ברב מומחה הבקי בזאת התורה, על מנת לקבוע את הדרכים המותרות ולהלך בדרך אימוץ הכשרה.

סוגיות הלכתיות שונות כרוכות באימוץ ילדים, ולהלן נעמוד על שתיים מהן:

באימוץ נכרי, יש לתת את הדעת על הגיור, ולוודא כי הוא נעשה כהלכה.

באימוץ יהודי, יש לתת את הדעת על העובדה כי פעמים רבות אין מגלים לילד או לילדה את דבר האימוץ, ומאחר שלפי תומו סבור הוא כי בני משפחתו המאמצים הם בני משפחתו האמיתיים, עלולים הם להיכשל באיסורי יחוד, חיבוק ונישוק ועוד. לפיכך, חובה על ההורים המאמצים לגלות לו את סוד האימוץ, ויש להיוועץ ברב מומחה אימתי והיאך לעשות זאת בדרך הנכונה.

עיונים

ראה במכתב להנהלת אוצר הפוסקים (נדפס באוצה"פ ח"ט ע' קל, ובאג"ק חכ"ג ע' שט). וראה בשאר המכתבים בענין זה שנדפסו בשלחן מנחם (אה"ע ס"א). ושקו"ט בזה בהתקשרות (גלי תקנא. גלי תקע). וראה בארוכה בס' נחלת צבי (פעלדער). הנסמן בסי על בן אמצת לך (דבורקס). ושם - עוד כו"כ פרטים בדבר.

ד

קיום גן ילדים בבית פרטי

אלו טענות בכוחן לעכב פתיחת גן ילדים בבית פרטי? • באלו דברים צריכה בעלת הגן להיזהר? • גן ילדים בבית בקנין - אם יכולים לעכב השכנים בבנין

וַיִּזְעַקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱ-לֹהִים מִן הַעֲבֹדָה [שמות ב, כג]

אשה החפיצה לקיים בכיתה גן ילדים, ושכנים בבנין מעכבים בעדה ומענם בפיהם כי הגן מפריע להם, בקול או במראה וכיוצא בהם - אין בידם למנוע את קיום הגן בביתה, מלבד במקומות המנויים להלן: [א] במקום בו גן הילדים יוצר קול גדול ביותר שאינו שכיח ורוב בני האדם אין בכוחם לסבול, [ב] במקום בו יש שכן חולה אשר מפריע לו הקול, [ג] במקום בו גן הילדים יוצר בלאי רב לנכסים המשותפים לכלל השכנים, [ד] במקום בו גן הילדים גורם להילוך רב של אנשים זרים במקומות המשותפים שהשימוש בהם רגיל בפרטיות מסוימת, כגון: בחדרי המדריוגות. הילוך רב של אנשים זרים בחצר החיצונית או במגרש החניה, לעומת זאת, אין בו כדי ממשות לטענה, מכיון שהשימוש בהם אין דרכו להיעשות בפרטיות מסוימת. [אמנם, מובן כי הורי הילדים אינם רשאים לחנות את רכבם במגרש החניה בלא נטילת רשות מכלל השכנים].

אמנם, טענה זו הרביעית, כי גן הילדים גורם להילוך רב של אנשים זרים במקומות המשותפים, אין בכוחה לעכב את קיום הגן במקומות דלהלן: [א] במקום בו גן הילדים מיועד לא רק בכדי לשמור על הילדים אלא אף בכדי ללמדם תורה ולחנכם במצוות [כגון: לימוד פרשת השבוע וכיוצא בזה], [ב] במקום בו גן הילדים נמצא בשכונה בה מנהג המקום הוא לקיים גני ילדים בבתים. [שלושת הטענות הראשונות, לעומת זאת, קיימות גם באופנים הללו].

מובן כי בכל מקום יש על הגגנת לראות בגנים שלא יטרידו את השכנים בלא צורך, ויש לנקוט כל טצדקי על מנת לצמצם את היזק השכנים [כגון: לפרוס מחצלת על הרצפה, או לשנות את סדר הזמנים של פעילויות מסוימות, על מנת להקטין את קול הרעש, וכיוצא באלו].

לתושבי הבנין יש דין קדימה לשימוש בנכסי הבנין המשותפים, דוגמת מגרש משחקים וכיוצא בזה, ואסור לילדי הגן להשתמש באותם הנכסים אם שימושם מפריע לשימוש ילדי הבנין.

עיונים

פרטי הדברים בשו"ע (חו"מ סקנ"ד ס"ב. ובנו"כ שם. שו"ע אדה"ז הלכות נוקי ממון סי"ח ואילך). ועיי"ש באמרי יעקב (שטרן). וראה גם בהנסמן בעמק המשפט (שכנים סל"ז וסל"ח). ומשם תדרשנו.

ה

שלג בשבת

האם מותר לטלטל או להמיס שלג בשבת? • האם מותר להתקין כדורי שלג? • יום השלג היורד בגודש - אם ייקרה בשבת קודש

והנה ידו מצרעת פְּשֵׁלַג [שמות ד,ו]

שלג שירד קודם השבת - אינו מוקצה. אולם שלג שירד בשבת - יש אומרים שהוא מוקצה ואסור לטלטלו. ורבים חלקו עליהם.

בין אם ירד קודם השבת ובין אם ירד בשבת, אסור להתקין וליצור ממנו כדורים [לשיטת פוסקים רבים].

אסור לרסק ולהמיס את השלג. אולם, הליכה על גבי השלג מותרת [שכן, פעמים אינו פסיק רישיה שבהליכתו ירסק וימיס השלג יש להתיר, שכן: [א] לא מצינו בשום מקום שיאסרו רבותינו את ההליכה בדרכים מושלגות, [ב] כמעט אי אפשר לילוד אשה להימנע מהליכה על גבי השלג בימות החורף, ולא ניתנה תורה למלאכי השרת]. אמנם, במקום שיש לפניו שני שבילים ויש בידו להלך בדרך שאינה מושלגת, יש להעדיף את ההליכה בה.

שלג הצבור על גבי הקרקע שלפני הבית [העומדת ברשות בעל הבית], ויש חשש סכנה שיתקלו בו הולכי דרכים ויוזקו, במקום שיש עירוב - מותר להעבירו למקום אחר אף בגרון, ואף מותר לפזר על גביו מלח בכדי שיימס [לשיטת פוסקים רבים], ובמקום שאין עירוב - מותר לומר לנכרי להעבירו למקום אחר בגרון או לפזר על גביו מלח.

מלבד שירד עליו שלג, מותר לנערו בקל, אולם אסור לנערו בחוזק.

עיונים

איסור מוקצה בשלג בשבת

א. מוקצה - כ"כ לחדש מד"ע בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סכ"ב סקל"ז) משום נולדל. ועיי"ש מש"כ לחלק בין שלג לגשמים. אבל הדברים באו סתומים וחתומים, עיי"ש בהערת המלכה"ד.

אם יש איסור מוקצה בשלג

[אמנם, מש"כ בא"א מבוטשאטש (מהדו"ת שיי"ב) דפשיטא שאין שום נדנוד מוקצה בשלג (דראוי לעופות. וי"ל שגם כשאין עופות מצויים - ראוי לשאר דברים. ויש שנטו לקו להחמיר בזמנינו. ואכ"מ) - י"ל דמיירי כשנפל לפני ש"ק. אבל במקור חיים (סשי"כ ס"א בקיצור הלכות) מוכח שאינו מוקצה אע"פ שירד בשבת. וראה גם שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ב סי' קמח ד"ה ומפי). (ולהעיר מיומא (לה, ב): פרקוהו וכו' ראוי זה לחלל עליו את השבת. אבל בפשטות קאי אשאר שבותים ומלאכות).]

ולהעיר ממש"כ החתם סופר בשו"ת (או"ח ספ"ט) ששברי קרח מוקצים כשברי כלים. ונתפשטה ההוראה שאי"ב משום מוקצה. וכן מוכח בכמה דוכתי בפוסקים. וראה מש"כ בזה אאזמו"ר זצ"ל בספרו שערים מצויינים בהלכה (ס"פ סק"ט). ושו"מ בשו"ת עטרת (זביחי) (ח"ב או"ח ס"ה) שהאריך למענייתו בכ"ז. וש"נ"א.

^ל ובאמת, כ"ה בפמ"ג (פתיחה להל יו"ט פ"ג ח"ב סק"ט) אפי' בנוגע לגשמים. אבל בבי" (סוסי"י שי) ובכ"מ שאינם מוקצה. וכבר הקשו על הפמ"ג ודחו דבריו - ראה מנחת שבת (ס"פ סק"ו) ובהגהות שיו"ר המנחה. ועיי"ש ספ"ח סק"ב. וראה שו"ת הר צבי (ח"א סרפ"ח) טללי שדה (מלאכת סותר). ועוד. וראה משנ"ב (ששלי"ח סק"ל). כף החיים (סופר) (ששלי"ח סק"ב וסשי" סק"ב).

^{לא} וצ"ע אם כ"ה הכוונה בהמסופר בלקו"ד (ח"ב ע' 486).

ואוי"ל שהכוונה שם משום סותר, וע"ד לשבר קרח שע"ג באר, וקרח המחובר לקרקע - ראה מג"א (סשי"כ סק"ו). וכ"פ אדה"ז (שם ס"ח), ודלא כהחולקים (הובאו במשנ"ב סק"ו). וראה שו"ת הר צבי (שם). אבל ל"מ כן בלקו"ד (שם רמח, א).

ואולי ס"ל שאסור משום טירחא ועובדין דחול. אבל במקו"ח שם כ' שמותר לפנות שלג מהדרך ולא חש לכך.

ודחק לומר דבלקו"ד שם קאי בגוונא שע"י פינוי השלג נפל השלג ע"ג זרעים וכיו"ב.

ואי"ל שכיון שהסוכה נכשרת בכך (וכדעת הערוה"ש (סתק"ט ס"ב). ודלא כשאר הפוסקים - עיי"ש בשע"ת (סק"א). כה"ח (סק"ד)) ה"ז בונה - דמ"ש מדלת ע"ג גג הסוכה עם צירים (ש"ע אדה"ז סתרכ"ו ס"ב). וי"ל.

ועוי"ל משום הוצאה מרשות לרשות, ומקום נתינת השלג הי' מחוץ לרה"י (והמאכלים נשארו בסוכה). וא"ש מש"כ בלקו"ד שם בקטע הנ"ל - שחל בש"ק.

ולהעיר, שבאם דרכו על השלג ואינו נקי, ובפרט בזמנינו – לכאוי בלא"ה הי"ז מוקצה, דלא גרע מדלף שא"ר לכלום (סש"ח שם).

התקנת כדורי שלג בשבת

ב. כדורי שלג – במקור חיים (סש"כ ס"ט וסי"א) משום בנין ודש. וי"ל גם: מכה בפטיש או ממחק. ועיי"ש בשו"ע אדה"ז (סש"כ ס"ט): יזהר שלא ידחקם. וצ"ע במש"כ בשו"ת באר משה (ח"ו ס"ל).

איסור
התקנת
כדורי שלג

דריכה על שלג בשבת

ג. בטעם ההיתר לדרוך – ראה שו"ע אדה"ז (סש"כ ס"כ ובהנסמן שם. ועיי"ש במוסגר). וראה באהלי יוסף (גרינוואלד) (שבת ע' מד).

היתר דריכה
על גבי שלג

פיזור מלח על-גבי שלג או העברת שלג בשבת במקום חשש היזק רבים

ד. לפזר מלח – קיי"ל שבמקום הצורך מותר להניח שלג כנגד המדורה ונימוח מאליו (ראה רמ"א (סשי"ה ס"ו). שו"ע אדה"ז (שם סכ"ו). ולהעיר שלש"י אדה"ז בדעת ספר התרומה (עיי"ש) שאסר כנגד המדורה, אינו משום נולד, אלא שההנחה כנגד המדורה הי"ז כריסוק בידים (עיי"ש סכ"ה). ולכאוי הי"ה בפיזור מלח. ואכ"מ).

היתר פיזור
מלח על גבי
שלג משום
מקום הצורך

ועוד שנבלע לתוך שאר השלג ולתוך הרצפה והי"ז כמו לתוך הכוס.

ובנדו"ד הי"ז ג"כ דבר שאינו מתכוין, דבר מועט והולך לאיבוד (עיי"ש סש"כ ס"ו).

היתר פיזור
מלח על גבי
שלג משום
שנבלע

וראה מש"כ אאזמו"ר בשמ"ב (ספ"ח סק"ה). וכן ראינו מעשה רב אצלו בביהכ"נ. וראה שו"ת מהר"ם בריסק (ה"ג סמ"א). שו"ת באר משה (ח"א סכ"ה). שמירת שבת כהלכתה (מהדו"ח פכ"ה הע' נג).

היתר פיזור
מלח על גבי
שלג משום
דבר שאין
מתכוין

ואו"ל, שבכלל אין להוכיח מהמסופר שם, דגופא דעובדא הכי הוה, שקראו לגוי, ולא מצד מלאכה, וגם י"ל דה"ט מצד ישיבה בסוכה, שהשלגים ירדו לתוך הסוכה עד שתסרח המקפה. ודוחק.

ושקו"ט בסיפור הנ"ל בכ"מ - ראה קובץ דברי תורה (ז' ע' נח). באהלי ליובאוויטש (ח"ד ע' 137). העו"ב (וישלח תש"ט). נתיבים בשדה השליחות (ח"ב ע' 120 הע' 18).

היתר העברת
שלג אף
בגרזן

וגם בגרזן – ראה שו"ת מהרש"ם (חי"ג סוסי"י צו) (ושם בקרח. ולהשי"ש שאי"ב סותר, כנ"ל).

היתר העברת
שלג ע"י
ישראל משום
טלטול מן
הצד

וגם את"ל שה"ז מוקצה – יש מקום להתיר משום טלטול מן הצד, גם לשי"א אדה"ז שה"ה כידא אריכתא (סש"ח סעיף ס. ונת' בארוכה בקו"א לסרני"ט סק"ג) – ראה שו"ע אדה"ז (סתמ"ד ס"ג) שבצריך למקומו מותר לדחוף חמץ בקנה. ואם התירו כיבוד הבית בטלטול מה"צ "שתהא להם דירה נאה לכבוד שבת" (כל' המלחמות שבת מח, ב בדפי הרי"ף. וכ"ה בר"ן ביצה יב, א בדפי הרי"ף ד"ה וכתב), או משום גרף של רעי (כפס"ד אדה"ז שו"ע סל"ז ס"ג), כש"כ שיש להתיר בנדוננו, ואף כשאינו קובע מקום ישיבתו שם.

היתר העברת
שלג ע"י
ישראל משום
היזק רבים

ואעיקרא דמילתא – יש להתיר טלטול מוקצה במקום היזק רבים. והעירו בזה משו"ע (ודאדה"ז) (סש"ח ס"ה (סמ"ט). של"ד סכ"ו (סכ"ט)).

[ואפ"י לדעת הריב"ש בשו"ת (סת"א) שיש להחמיר בקוץ גדול שיכול להזהר, כאן שכל הארץ מלאה בשלג שאני. ובלא"ה, אדה"ז פסק כהמג"א. וצ"ע בנפל שלג מע"ש, שבמג"א (סקל"ז) נשאר בצ"ע באבן שהי' שם מע"ש. ובשו"ע אדה"ז השמיט הענין].

והאריך בזה ובהמסתעף בשו"ת עטרת פז (ח"ד או"ח ס"ה. ושי"ג).

וראה משי"כ אמו"ר זצ"ל בעיקר הגדר דהיתר שבות במקום נזקי רבים (לדעת אדה"ז שגם להתיר מוקצה צ"ל רבים דוקא, ודלא כהפמ"ג (א"א סקל"ז). ובגדר רבים (וכן באיזה אופנים התירו אף במקום היזק יחיד)) באריכות גדולה בספרו שערים מצויינים בהלכה (עמ"ס זבחים צא, ב ד"ה שלא יזוקו (נמצא בדפוס)). ועיי"ש בדיוק לי אדה"ז (סש"ז סכ"ב) שגם "אם אפשר לו להשמר ממנו ולהזהיר לאחרים שישמרו ממנו" – ה"ז רק חומרא לבעל נפש. וכש"כ שיש להתיר שבות דטירחא ועובדין דחול במקום היזק.

היתר העברת
שלג ע"י
נכרי

ועיי"גוי – שו"ת משנה הלכות (ח"ד סמ"ה).

ניעור השלג מעל גבי הבגד

ה. ניעור – ראה שו"ע אדה"ז (סש"ב ס"ב) ושם (במוסגר): גשמים הרבה. ושם שיש לחוש למי שאוסר אפ"י בבגד ישן שאינו מקפיד. ועיי"ש (ס"ג). ובאליה רבה (שם סק"א) דה"ה בשלג. וכ"כ בקש"ע (ס"פ סל"ט).

היתר ניעור
שלג מע"ג
הבגד בקל

אבל ראה במשנ"ב (ביה"ל רס"י שב ד"ה מן הטל) דכשלא נימס עדיין מותר כיון שהוא מלמעלה כעין נוצות, אבל לא ינער בחווק, עיי"ש הטעם.

[ולהעיר שבמשנ"ב הביא מאליה רבה להקפיד בכל הבגדים רק כשמנער בחווק. ובאליה רבה אינו כן. וגם דעת אדה"ז משמע שיש לחוש בכ"ע].

ולהשי' שיש בזה משום מוקצה - ה"ז טלטול מן הצד לצורך דבר המותר. וי"ל עוד דלא גרע מכיבוד הבית מדברים האסורים בטלטול שהותר משום גרף של רעי - שו"ע אדה"ז (סל"ז סי"ג).

I

נטילת שכר עבור ברית מילה

האם רשאי המוהל ליטול שכר עבור ברית המילה? • עבור אלו דברים רשאי המוהל ליטול שכר? • תשלום דמים עבור ברית המילה - למוהל אשר שש לעשות צדק בגילה

וְתַקַּח צִפְרָה צָר וְתִכְרַת אֶת-עַרְלַת בְּנֵהּ .. וְתֹאמַר כִּי חֲתַן-דָּמִים אֲתָה לִי [שמות ד, כה]

על המוהל למול את התינוק בחינם בלא נטילת שכר. בדברי הפוסקים מבואר כי מוהל שאינו רוצה למול בחינם אלא בשכר, יש לבית דין לגעור בו, והוא מראה בעצמו שאינו מזרע אברהם אבינו.

אמנם, אף אם המוהל עצמו אינו מבקש שכר, על האב להראות את חשיבות קיום המצוה בעיניו ולשלם לו שכרו.

אף כי המוהל אינו רשאי ליטול שכר עבור המילה עצמה, מכל מקום רשאי הוא ליטול שכר עבור הסיבות דלהלן: [א] שכר עבור הוצאות הדרך, [ב] שכר עבור הבחירה דוקא בו לקיים את ברית המילה במקום שיש שם מוהל אחר שהיה יכול למול, [ג] שכר בטלה עבור הזמן בו נתבטל ממלאכתו ועסק במילת או ברפואת התינוק.

עיונים

דין נטילת שר עבור ברית המילה

א. שו"ת הרשב"א (סתע"ב) – הובא להלכה ברמ"א (יו"ד סרס"א). וראה בהגהות יד שאול (על אתר) ובפתחי תשובה (שם). ברכי יוסף (סק"ה).

מצות המילה
בחינם

והנה ברשב"א מוכח להדיא דמיירי דוקא כשאין ידו של אב משגת, ובכה"ג שייך לומר שכמעט שמראה בעצמו שאינו מזרעו של אאע"ה. והכוונה, שאין בו מדת גמ"ח – כ"ה בביהגרי"א על אתר. **ועוד**.²⁷

איסור נטילת
שר עבור
המילה
במקום שאין
יד האב
משגת

ויל"פ ג"כ בדי' הרשב"א באו"א, שענין זה שייך למצות מילה דייקא, וכלשונו בתחילתו: מוהל זה כמה נשתנה באומנותו מזרעו של א"א. וכוונתו שטבעם של בני"ה להיות להוט אחר מצוה זו "כדי להשתכר במצוה", שענינה – שנכנסו בבריתו של אברהם, ולא עוד אלא שכללות המצוה נקי על שמו.²⁸

ונוסף לזה, כי הרשב"א שם, עוד ענין, שגוערים בו ע"ז שאינו חפץ במצוה [וי"ל שהכוונה ע"ד ביזוי מצות].

אולם, עדיין לא שמענו איסור בדבר, ולא חובת כפי, אלא שיתר על כן, כי הרשב"א שם לחדש, שכיון שאין ידו משגת ה"ה כאין לו אב, וממילא כופים שימול בחנם.

וממוצא דבריו נראה בעליל, שבידו של אב משגת, פשוט שמותר לתבוע שכרו.

היתר נטילת
שר עבור
המילה
במקום שיד
האב משגת

וראה גם פ"י הרדב"ז (הלי שבועות פ"ו ה"ט). וראה גם בס' מכשירי מילה (פ"א סי"ב).

²⁷ וראיתי למי שהקשה קושיא קשה כברזל שאם אינו מזרעו של אאע"ה, מדוע כופים אותו למול, הרי פסול הוא. ולק"מ, שלא אמרו אלא שמראה בעצמו כן. וג"ז אינו רק **חשש** ליחוסו, וכל' הרמב"ם (איסו"ב פ"ט ה"ז) "חוששין לו ביותר". אבל להעיר מביצה (לב, ב): כל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של א"א. אלא שברמב"ם (מתנ"ע פ"ע ה"ב) שינה גם בזה מל' הגמ', וכ' יש לחוש ליחוסו. וראה גם לקו"ש (ח"ל ע' 61 ואילך) בכללות הגדר דסימנים הנ"ל.

ובכל אופן, לא גרע מגר ושאר אינם מיוחסים שכשרים למול.

²⁸ ראה לקו"ש (ח"ל ע' 53 ואילך).

אבל להעיר ממשנ"ת שם (ע' 59) בהחילוק בזה בין המצוה שעל האב למצות שמצווים כל ישראל.

[ומ"מ גם בכה"ג, באם אינו רוצה לשלם, ימול בחנם. וראה בכורת הברית נחל ברית (סקי"א)].

יישוב מנהג המוהלים בנטילת שכר עבור המילה

ב. וכבר נתקשו אחרונים בהמנהג שהמוהלים מקבלים שכר. ולהנ"ל רווחא שמעתתא בפשיטות. וראה זוכר הברית (סי"ב סכ"ד ואילך).

וראה בשו"ת דברי סופרים (סקי"ז) כשיש מוהל אחר, דלא גרע מרופא שהתנה (שו"ע יו"ד סל"ו סי"ג. וראה גם בהגהות יד שאול ובכרכי יוסף הנ"ל). אלא שבכ"ח ט"ז וש"ך (שם) דאף שאין כופים לעשות בחנם, איסורא קעביד^ל. ומ"מ, רפואה גרע טפי, שהי"ז "מ"ע דרמ"א אכו"ע" – ראה בתורת האדם להרמב"ן (שער המיחוש ענין הסכנה), הובא בטור וב"י (שם). משא"כ במילה שהוא מצותו דהאב, ועל"י דידי רמ"א.

ומשו"ה א"י שייך לזה ש"אסור ליטול שכר על קיום המצוות" [ל' אדה"ז (הל' עדות סי"ח)]. וי"ל בעניננו שהוא בדוגמת פריקה, שיותר לקבל שכר כשפטור ממצות פריקה – ראה רמ"א (חוי"מ סע"ב סי"ט). סמ"ע (שם סקי"ז). שו"ע אדה"ז (הל' עוברי דרכים וצעב"ח סי"ז). ורק באין ידו משנת ה"ז כאין לו אב^ל.

וראה בארוכה מש"כ בקובץ עומקא דדינא (חוברת א ע' רנח ואילך). ועיי"ש (הע' ד) שר"ל ששכר התחבשות גרע טפי, ואסור ליטול על"י שכר, שרפואה היא. ובאמת, כ"ה כבר בראשית ביכורים דלקמן. אמנם, ודאי שיכול לתבוע שכר הוצאות התחבשות (באם אינו מעלה בדמיהם יותר מהראוי) וזמן וטירחא השייכים לזה. [ראה בספר חסידים (סרצ"ה, ועד"ו במהדורת פארמא סת"י): "תן לי מה שאוציא וכו' תשכירני בשכר טרחי ותן שכר טרחי לצריך לחפש אחריו אם יבא ממקומו שם יחשוב כמה מעות היה עושה וטורח שלא בעבור הרפואה" (וראה בפירוש קדמון (שם). וגם להעיר ששייך כאן מש"כ הרמ"א (אה"ע סקי"ל) שכשמתנים שאם יקלקלו ישלמו מותר לקבל שכר].

ומה שעדיף להו להמוהלים שכר התחבשות משכר בטלה וטירחא דמילה עצמה – אולי הוא מפני שחנה סלסול בעצמם שלא לקבל שכר עבור המצוה שבזה – ראה ראשית ביכורים (בכורות כט, א ד"ה במשנה) בד"ה הרמ"א.

היתר נטילת שכר משום שיד האב משגת

אם יש היתר נטילת שכר משום שכר רפואה

אין משום איסור נטילת שכר על קיום המצוות

עדיפות בשכר תחבשות על פני שכר בטלה וטירחא

^ל וראה שו"ת שערי רחמים (א"ח ס"ד).

^ל וראה גם שו"ת מאזני צדק (ה"ג יו"ד ס"א סק"ט). משנה הלכות (ה"ג ס"כ). ועוד.

ואמנם, בהערות הגרוניג שליט"א בקובץ הני"ל ר"ל שגם שכר בטלה אסור במצות מילה. ודבריו מחודשים. ובהגהות יד שאול [ועוד] מפורש שלא כדבריו.

היתר נטילת שכר משום שכר בטלה

ז

האמונה במשיח

מהם גדרי מצוות האמונה במשיח? • היכן ציוותה התורה על האמונה במשיח? • מצוות האמונה והציפייה לישועה - אחכה לו בכל יום ובכל שעה

וַיֵּאמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פֶקֶד יְרֹר אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנָנִים וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ [שמות ד, לא]

אחד מעיקרי האמונה הוא האמונה במשיח. עיקר זה אינו כולל רק את האמונה בו, אלא כולל אף את הציפייה לביאתו בכל יום. ואכן, פעמים רבות בכל יום אנו מזכירים את הגאולה ומתפללים לביאתה. כך, אנו מוצאים כי אחת מן השאלות שנשאל כל אדם בבית דין של מעלה היא "ציפית לישועה".

את ביאת המשיח והגאולה העתידה אנו מוצאים בתורה באזכרות שונות, אולם ישנם ממוני מצוות הסבורים כי הציווי על האמונה בכך שהקב"ה עתיד לגאלנו ביד משיח צדקנו היא בכלל הדיבור הראשון שבעשרת הדברות "אנכי ה' אלקיך".

חלק מאמונה זו היא שלא להתנות את ביאתו במציאות או בזמן מסוימים, כגון: לסבור כי משיח אינו יכול לבוא כל זמן שאליהו הנביא לא עמד והשמיע קול מבשר, או לחשב קיצין ולקבוע כי משיח אינו יכול לבוא אלא בזמן מסוים; מחויבים אנו לעמוד תמיד באמונה שלימה בביאת המשיח ולחכות לו בכל יום שיבוא.

עיונים

חיוב הציפייה לביאת המשיח

א. בהחיוב לחכות לביאתו – יש להמליץ ע"ד לשון הרמב"ם בנוגע לכללות האמונה בביאת המשיח בכלל ש"כל הספרים מלאים בדבר זה". ומפורש הוא בחבקוק (ב, ג) (וראה סנהדרין (צז, ב)). צפני (ג, ח). ירמ"י (ל, יז) (ובסוכה (מא, א): מכלל דבעיא דרישה). וראה גם ישע"י (ל, יח. שם סב, ו-ז וברד"ק שם). הושע (ג, ה ובפירש"י שם). תהלים (קלו, ו ובפירש"י שם). וראה זהר (ח"א ד, א. קמ, א). פירוש המשניות להרמב"ם (ריש פי חלק היסוד הי"א). רמב"ם (מלכים פי"א הי"א). וראה מאמר צפית לישועה להח"ח. וראה לקוטי שיחות (הכ"ח ע' 136). דברי תורה להרה"צ ממנוקאטש (ח"ה סכ"א). וראה בהנסמן בס' תקות הגאולה. התקופה והגאולה (ש"א פי"ג).

חיוב
הציפייה
לביאת
המשיח

ב. מנין המצות – סמ"ק (מ"ע א).

יסוד החיוב

ג. צפית לישועה – שבת (לא, א ובמפרשים לשם).

גדר החיור

לעילוי נשמת

ר' אברהם ב"ר יהודה ע"ה אלמקיים
נלב"ע י"ט טבת התשע"א

לעילוי נשמת ליבא חי' בת ר' דוד ע"ה,
נפטרה ט"ו טבת, תנצב"ה

לעילוי נשמת מרת גי'ש'א בת אפרים ז"ל
נלב"ע ט"ז טבת

ונזכה שיקויים היעוד והקיצו ורננו שוכני עפר
והיא בתוכם תיכף ומיד ממש

ע"י ולזכות אפרים בת רבקה לאה וזוגתו שושנה בת יהודית שיחיו
באנדער